

IMPOZANTNÍ SÉRIE PORTRÉTŮ A JEDEN JEJÍ SVAZEK

Když nahlédneme na zadní stranu obálky knihy *Život a dielo Laca Zrubca* (editor a vedecký redaktor Andrej Červeňák, Spolok slovenských spisovateľov, Filozofická fakulta UKF, Nitra 2006), uvidíme na ní řadu titulů, které v sérii *Život a dielo* (pouze první svazek nese název *Tvorba Pavla Straussa*) vyšly. Je to impozantní, nemá to v českém prostředí obdoby svou vytrvalostí, pevností, viděním souvislostí, je to obdivuhodný projekt i ve svém širokém pojetí, které koncipoval především neúnavný rusista Andrej Červeňák, ale i jiní. Najdeme tu jistě opusy slabší, ale jako celek je tato série hodnotou přinejmenším středoevropskou, spíše však evropskou, jistě hodnou následování, i když ne do všech detailů, které odpovídají také mentalitě národního společenství, vkusu, stavu literatury. Z těch nejkvalitnějších svazků upozorňujeme na již zmiňovanou *Tvorbu Pavla Straussa* (1992), *Život a dielo Ladislava Ťažkého* (1994), *Život a dielo Jána Števcčka* (1995), *Život a dielo Vladimíra Mináča* (1997), *Život a dielo Milana Rúfusa* (1997), *Život a dielo Vincenta Šikulu* (1998), *Život a dielo Osvalda Zahradníka*, *Život a dielo Petra Jaroša* (2000), *Život a dielo Jána Tužinského* (2001), *Život a dielo Petra Libu* (2001), jistě i na svazek o tom, kdo byl a je spíritus agens sérii – Andrej Červeňák.

Zatím poslední svazek o Lacovi Zrubcovi, autorovi literatury, která se nachází na hraně dokumentu, literatury faktu a krásného písemnictví, patří k těm lepším. Autor je znám jako regionalista, národovec, milovník a znalec slovenské minulosti (Ponitrie, 1977, *Osobnosti našej minulosti*, 1991, Prvý známy bol Pribina, 1994, *Staronitrianske tragédie*, 1995, *Slávní Slováci sveta*, 2000, *Salaše naše*, 2004 – z beletrie např. *Starý kocúr*, 1998, *Hanba*, 1999, *Posledný hriech*, 2001, *Posledný súboj*, 2003, a *Udrel tvár ženy*, 2005). Zrubec je věčně rozhněvaným zastáncem slovenské svébytnosti, úporným vyznavačem slovenskosti, současně snad nejvýraznějším (v dobrém slova smyslu) tvůrcem slovenského mýtu, tj. mýtu slovenské minulosti, slovenské svojskosti, mýtu, který je nositelem hrdsti na vlastní národ a jeho činy. My máme v českém prostředí spíše tradici sebekritickou, sebereflexivní, jdoucí od Havlíčka a Masaryka, tedy často až bolestně sebereflexivní: možná bychom se měli od Slováků naučit více si vážit sami sebe, ale jsou to jiné mentality (bolestná sebereflexe předpokládá hodně mravní síly), jim poroučet nelze.

Jisté enigma visí nad Zrubcovou koncepcí slovenského národa a slovenských dějin vůbec. Mohli bychom je sice útržkovitě sestavovat z jeho děl,

ale výrazný obrys bychom nezískali, tj. například konkrétní odpovědi a konkrétní postoje k určitým událostem slovenských dějin, odpovědi na otázky typu odkdy, jak, kam, proč (Velká Morava a Slovenská říša, kdy vznikli Slováci, úloha Čechů a českého jazyka na Slovensku, úloha Uherska a Maďarů, role první Československé republiky a postavení Slováků v ní, hodnocení osobností společné československé historie, např. T. G. M. a E. Beneše, postoj k první Slovenské republice let 1939–45 a její zahraniční politice, postoj k Slovenskému národnímu povstání, k slovenským osobnostem, jako byli M. R. Štefánik, A. Hlinka, J. Tiso, G. Husák, k vývoji Slovenska v rámci Československa v letech 1945–60, 1960–68, 1968–89 a 1989–92).

Zrubcovy texty nepostrádají všeobecnou humanitu, silné křesťanské kořeny, odpor k násilí a k národnostnímu a sociálnímu útlaku. To zdůraznili i všichni přispěvatelé, např. básník Theofil Klas, prozaik Ladislav Ťažký, Andrej Červeňák, Marina Čeretková-Gállová i Slováci z ciziny. Zrubec se zasloužil o úpravu památníku popravených z kragujevské vzpoury (na pomníku byla jména původně zapsána v jejich počestně podobě). Zrubec všude napravuje omyly a křivdy, které se Slovákům děly, jeho témata jsou kragujevská vzpoura, násilí v Šuranech; spolu s kanovníkem Rudolfem Formánkem objevil v roce 1967 relikviář s klíční kostí sv. Cyrila-Konstantina, byl a je u všeho, kde jde o slovenskou minulost i přítomnost. V některých materiálech sborníku jsme si však přece jen všimli menší citlivosti – je třeba opatrněji zacházet s pojmy jako renegátství, tedy zrada, např. národa; jsou to pojmy zneužitelné, a tudíž nebezpečné. Stejně jako si nemyslím, že počestněná jména popravených slovenských vojáků, účastníků kragujevské vzpoury, mohou jejich památku zneuctít; byl to jistě neoprávněný akt pražské vlády, u něhož si nejsme jisti přesnými záměry, ale byl bych v tom méně radikální – jména byla prostě možná i se špatným záměrem chybně zapsána, podle Zrubcova zjištění nebyl mezi popravenými žádný Čech, ale o zneuctění jejich památky češtinou (s. 193) bych nehovořil.

Takže jádrem sborníku zůstávají ojedinělé hlubší i méně hluboké analýzy Zrubcovy literárnosti z pera A. Červeňáka, Hedvivy Kubišové, Jozefa Leikerta, Slavomíra Vašše, Renáty Hlavaté, jistě i pěkné pojednání Jozefa Vladára a pečlivé kalendárium Júlia Lomenčíka. Kniha tvoří nepominutelný materiálový základ k poznání a interpretaci slovenské literatury.

Ivo Pospíšil